

повторенням того, що вже колись відбувалося. Ніцше зробив висновок про те, що буття, не переходячи у небуття, знову повторюється, а, отже, здійснюється вічне вороття. Якщо життя «може удосконалюватись в думці моралі панів, то воно варте того, щоб бути знову прожитим і думка про вічне вороття втрачає свій образливий характер і гнітючу важкість» [1, 72]. Якщо людина стає творцем свого життя, звістка про вічне вороття для неї є великою втіхою. Людина розуміє, що творить щось вічне і тому може врятуватись від закону перебігу речей і смерті. Проте вічне вороття прирече на загибель слабших. «Найбільш нездоровий рід людей у Європі (в усіх прошарках) – ґрунт для нігілізму: вони сприймуть віру у вічне вороття як прокляття» [2, 65]. Немає однозначного пояснення того, чому Ніцше так захопився цією ідеєю, корені якої сягають ще античності. Можливо, з цим пов'язане якесь його особисте переживання або вічне вороття було єдиною формою вічності, якої прагнув і Ніцше. Звичайно, є й такі, котрі думку про повторення одних і тих явищ вважають фантастично-нереальною. Але є й ті, які відчувають безкінечну значимість та абсолютність буття, «будь-якої, навіть найменшої частинки його: зіркові світи і найдрібніша порошок рівні на терезах вічного кругообігу» [3, 131–132]. Варто зазначити, що не лише у Ф. Ніцше, а й у С. К'єркегора були схожі думки стосовно повторення речей у світі. За словами К'єркегора, той, хто хоче повторення, і є справжньою людиною. На думку М. Шелера, лише людина може піднятися над собою, зробивши себе предметом пізнання. Процес становлення людини ніколи не припиняється, а тому «...єдиної ж ідеї людини у нас немає» [4, 133].

Оскільки Ніцше був не простим мислителем і людиною, то цілком можливо, що він, залишивши інтригу, не сказав нам, що повторення йдуть неоднаковими колами, а їх радіус весь час збільшується і, таким чином, зміцнюється внутрішнє багатство і могутність духу. І тому за цих обставин вічне вороття втрачає своє страшне обличчя і вселяє надію у щасливий прихід «надлюдини» як рушійної сили суспільного прогресу.

Використана література:

1. Кюльпе О. Современная философия в Германии / Освальд Кюльпе. – СПб.: Типография И. Н. Скороходова, 1903. – 80 с.
2. Ницше Ф. Воля к власти: опыт переоценки всех ценностей / Фридрих Ницше. – М.: RELLEBOOK, 1994. – 352 с.
3. Юшкевич П. Фридрих Ницше и философия эгоизма / Павел Юшкевич // Новая жизнь. – 1911. – № 13. – С. 113–138.
4. Шелер М. Избранные произведения / Макс Шелер. – М.: Гнозис, 1994. – 490 с.

1.3. Філософські проблеми міграції і національної ідентичності

Гавриленко В.В.
Viktoriavangogh@gmail.com
аспірант кафедри філософії
Сумського державного університету
м. Суми, Україна

ДО СВІТОГЛЯДУ УКРАЇНЦІВ РАНЬОМОДЕРНОЇ ДОБИ У СПОСТЕРЕЖЕННЯХ ЧУЖИНЦІВ

Осмислення національного світогляду є питанням складним, але дуже важливим та актуальним. Тим більше, якщо це світогляд, що формувався й панував у період розквіту духовної культури України – Бароко. Останні два століття ранньомодерної доби (XVII–XVIII) характеризуються не лише бурхливими подіями історичного значення, а й стрімким оновленням

культурного образу України, що полягало у створенні принципово нових, національно забарвлених виявів духовної культури: яскравого барокового стилю в архітектурі, іконописі, живописі; появі нових музичних жанрів та збагаченні музичної мови.

З цієї точки зору важливим є зміст зразків духовної культури, їхнє смислове навантаження, сформоване особливим, притаманним добі світоглядом. Яким же було ставлення українців до життя, злободенних і одвічних проблем, та які панівні світоглядні орієнтири спрямовували до поступового витворення впізнаваного й самобутнього барокового стилю? Серед джерел осмислення українського світогляду XVII-XVIII століть є свідчення чужинців-сучасників. Як зазначав В. Січинський, у новій країні спостережливість чужинця загострюється, а «увага зосереджується на нових для нього явищах» [4, 7]. Вважаємо цю думку слушною, а тому метою розвідки є виявлення в нотатках чужинців зауваг, що стосуються світогляду українців. Адже домінуючі прояви українського світогляду, що набули вираження у способі життя, вочевидь сприймалися сторонніми спостерігачами, вихованцями інших культур, як типові й характерні.

Спостереження чужинців, втім, часто спрямовані на кліматичні, географічні, політичні умови та побут, звичаї й одяг населення України. Варто вказати, що їхні зауваження позначені очевидною суб'єктивністю, відвертими симпатіями та антипатіями. Так, В. Січинський уточнює, що «чужинці часто приїздили з неприхильними до нас наставленнями» [4, 8]. Або ж навпаки – з глибокою прихильністю (як, наприклад П. Халебський, що обґрунтував П. Кралюк) [3]. Проте, нами було помічено вказівки щодо українського народу, котрі є подібними у різних подорожніх. Це дає привід припустити, що у XVII–XVIII століттях українці мали виражені характеристичні риси, зумовлені типовим ставленням до життя. Саме такі особливості й були, на нашу думку, помічені й відзначені чужинцями.

У свідченнях французького інженера та військового картографа Г.Л. де Боплана (за 1630–1650-і рр.) українців названо козаками, хоча описується побут, як селян (ремісників, жінок), так і дійсних козаків. З тих зауважень, що можуть свідчити про певні світоглядні установки, згадка де Боплана про схильність українців до пиятики та гультьяства (окрім того серед вад – віроломність, зрадливість та підступність). Водночас, спостерігач зазначає: «Немає серед них християн, котрі б настільки, як вони, призвичаїлися не дбати про завтрашній день» [2]. Де Бопланом відзначено й певний прагматизм українців, за яким вони приділяють увагу лише тому, що є корисним або необхідним [2]. Щодо власне козаків де Боплан вказує на сміливість, більш схожу на нерозважливість, бо вони «не дорожать власним життям» [2].

Важливим є той факт, що всі іноземці так чи інакше вказували на свободолюбивість українців. Італієць Гамберіні відгукувався про козацьке військо, як жадібне «більше слави, як наживи, готового на всяку небезпеку» (згадка за 1584 р.) [цит.за: 7, 22]. Французький дипломат Ж. Балоза стверджував, що українці «нарид свободолюбивий і гордий», котрий не любить коритися (1704 р.) [цит.за: 7, 51]. Данський посол Ю. Юст також називає козацтво вільнолюбним народом, що необхідність підкорятися царю сприймають із гіркотою (1711 р.) [7, 59]. Француз Ж.Б. Шерер так само вказує на спраглисть до свободи. За його спостереженням, козаки «воліли невигоди важких походів, аніж спокійне життя рабів» [цит.за: 7, 76]. Венеціанський посол А. Віміна в «Донесенні про козаків та Б. Хмельницького» 1656 року зазначає, що козаки не вмюють накопичити багатство, не знають ціни здобичі, а тому не можуть вигідно скористатися нею. Він, подібно іншим чужинцям, помітив, що багато для козаків значить свобода, а також «видимо они ни во что не ставят богатство ибо довольствуются малым» [1]. Як доказ – підкреслена Віміною скромність кімнати гетьмана, позбавлена знаків розкоші. П. Халебський, котрий супроводжував патріарха Макарія під час його візиту в Україну в 1654–1656 роках, висловлює аналогічну думку. Із захопленням відгукуючись про естетичну цінність архітектури і внутрішнього убранства церков, музичного оформлення релігійних дійств, він зазначає: «І вони гідні цього, бо живуть, задовольняючись вельми малим, споживають, що Бог пошле, і в одязі невибагливі» [5, 89]. Як приклад П. Халебський наводить простоту гетьмана Хмельницького, котрий «помірний у їжі, питві та одягові» [5, 103].

Варто додати, що чужинці досить солідарні у твердженні щодо схильності українців до безтурботного корчемного дозвілля.

Отже, як бачимо, певні особливості українців ранньомодерної доби одностайно відзначені у спостереженнях іноземців-сучасників. Тому саме ці риси можемо вважати світоглядними домінантами, що формували зовнішній, видимий характер народу. Насамперед, загально-визнаними є любов і прагнення до свободи, що може бути озвучено гаслом «Смерть або Воля» [4, 76]. Водночас – нездатність цінувати матеріальні блага, нехтування багатством та невміння його накопичувати. Ймовірно, звідси – схильність задовольнятися малим та певна нерозважливність. Це саме ті найзагальніші риси, що були сприйняті чужинцями, як найтипівіші й характерні для українців у період становлення й розквіту доби Бароко.

Використана література:

1. Віміна Альберто з Венеції. Донесення про козаків та Б. Хмельницького [Електронний ресурс]/ Режим доступу до ресурсу: <http://www.hai-nuzhnyk.in.ua/doc2/1656.venetsiya.php>
2. Гійом Левассер де Боплан. Опис України [Електронний ресурс]/ перекл. з фр. Я.І. Кравця, З.П. Борисюк, Київ, 1990. – Режим доступу до ресурсу: <http://litopys.org.ua/boplan/opys.html>.
3. Кралюк П. Козацькі міфи від Павла Халебського [Електронний ресурс]/ П. Кралюк, режим доступу до ресурсу: <https://www.volynnews.com/blogs/ukrayintsiam-brakuye-filosofiyi-rozumu-/kozatski-mify-vid-pavla-khalebskoho/>.
4. Січинський В. Чужинці про Україну / В. Січинський. – Авгсбург : Видання Петра Павловича, 1946. – 118 с.
5. Халебський П. Україна – земля козаків: Подорожній щоденник / упорядник М. Рябий, Київ: «Ярославів вал», 2009. – 293 с.

1.4. Філософія гендера, раси і етноса

Курченко Л.М.
lina.kurchenko@gmail.com
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри німецької мови
факультету міжнародної економіки і менеджменту
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
М. Київ, Україна

У ПОЛОНІ АРИСТОТЕЛЕВОЇ ФІЛОСОФІЇ СТАТЕЙ: ВІДГОЛОСКИ МІЗОГНІЧНИХ АНТИЧНИХ ПОГЛЯДІВ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Сучасний науковий інтерес до філософського осмислення соціальної іпостасі жінки і чоловіка має глибоке історичне коріння. Вважається, що європейська філософська традиція трактування суспільної сутності статей бере початок у афінській школі V–IV ст. до нашої ери. Ця тема цікавила, зокрема, Арістотеля, Сократа і Платона, проте чоловік у їхньому розумінні представляв еталонну норму, а жінка – відхилення від неї.

Так, Арістотель у своєму трактаті «Політика» ставив жінку на нижчий щабель розвитку порівняно з чоловіком: «...домашні тварини за своєю природою кращі, ніж дикі. І для них усіх краще перебувати під владою людини... Так само й чоловік стосовно жінки: перший за своєю природою стоїть вище, друга – нижче, і тому він панує, а вона перебуває в стані підлеглості» (II, 1254b) [2].